

اولین دور مذاکرات ایران و اروپا بعد از جنگ ۱۲ روزه انجام شد

رایزنی در استانبول

گروه خبر: مذاکرات ایران، تروئیکای اروپایی و اتحادیه اروپا در استانبول، روز جمعه به مدت حدوداً چهار ساعت برگزار شد. مذاکرات استانبول، نخستین رایزنی دیپلماتیک میان ایران و کشورهای غربی پس از جنگ ۱۲ روزه است. به طور طبیعی، با توجه به شرایط و همچنین اظهارات پیشین مقامات اروپایی و ایرانی، این گفت‌وگوها بر موضوع انسپیک و بازگشت قطعه‌نامه‌های تحریمی ایران توسط این کشورها متمرکز بود. در حال حاضر پرسش اصلی این است که قطعه‌نامه ۲۲۳۱ تمدید می‌شود، اروپایی‌ها ماشه را می‌چکانند یا شرایط به نحوی تغییر می‌کند که نیازی به استفاده از این مکانیسم نیست؟

▼ **رایزنی در استانبول**

ساعت از ۱۰:۳۰ صبح روز جمعه به وقت تهران گذشته بود که رسانه‌های خارجی مستقر مقابل کنسولگری ایران، خبر ورود هیئت اروپایی به محل مذاکرات را مخابره کردند. این گفت‌وگوها در ساختمان دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران برگزار شد و سطح آن نیز معاونت وزیر بود. ساعت حدود ۱۴:۳۰ به‌وقت تهران بود که خبرگزاری فرانسه خروج هیئت اروپایی را اعلام کرد.

کاظم غریب‌آبادی، معاون امور حقوقی و بین‌المللی وزارت امور خارجه درباره این گفت‌وگوها در تویتر نوشت: «دکتر تخت‌روانچی و من گفت‌وگویی جدی، صریح ومقتض با مدیران سیاسی سه کشور اروپایی/اتحادیه‌اروپاداشتیم. آخرین تحولات مربوط به لغو تحریم‌ها و موضوع هسته‌ای مورد بحث و بررسی قرار گرفت. ضمن انتقاد جدی از مواضع آنها در مورد جنگ تجاوزکارانه اخیر علیه مردم ما، مواضع اصولی خود، از جمله در مورد مکانیسم موسوم به انسپیک را توضیح دادیم. هر دو طرف با ایده‌های مشخصی به جلسه آمدند که جنبه‌های مختلف آن مورد بررسی قرار گرفت. توافق شد که رایزنی‌ها در این مورد ادامه یابد.»

مجید تخت‌روانچی، معاون سیاسی وزارت امور خارجه نیز در یک فایل ویدئویی که از سوی سینرژ۱ منتشر شد، به تشریح جزئیات این مذاکرات پرداخت. تخت‌روانچی گفت: «این جلسه در ادامه مباحث قبلی بود که هر چند وقت یکبار (با کشورهای اروپایی) درباره موضوع هسته‌ای صحبت می‌کنیم. در فاصله این دو جلسه تجاوز رژیم صهیونیستی و آمریکا علیه کشورمان راشاهد بودیم. طبیعی بود که در این جلسه به صورت تفصیلی درباره حمله اسرائیل و آمریکا به کشورمان صحبت کردیم. مواضع خود را گفتیم که این اقدام آمریکا و رژیم صهیونیستی خلاف حقوق بین‌الملل بود و خلاف منشور ملل متحد بود. این موضوع را تشریح کردیم و انتقاداتی داشتیم نسبت به مواضع این کشورها در مقابل تجاوز آشکاری که به ایران شده بود.» او اضافه کرد: «مسئله بعدی موضوع بازگشت تحریم‌ها یا مکانیسم ماشه بود. صحبت‌هایی از سسوی برخی از این کشورها مطرح شده بود. خیلی واضح مخالفت خود را با این موضوع اعلام کردیم. اخیراً آقای عراقچی نامه‌ای نوشتند به دبیرکل سازمان ملل و مواضع حقوقی ما را تشریح کردند که این کشورها نمی‌توانند به مکانیسم ماشه متوسل شوند. این نامه در سازمان ملل ثبت شده و در اختیار اعضای شورای امنیت قرار گرفته است. موضوع بعدی نیز حقوق ایران در چارچوب NPT بود. از جمله اینکه غنی‌سازی جزو حقوق ماست و این فعالیت باید در ایران ادامه داشته باشد. همچنین در خصوص رفع تحریم‌ها صحبت کردیم.»

▼ **ادعاها در باره تمدید ماشه**

با توجه به مرکزیت داشتن موضوع بازگرداندن قطعه‌نامه‌های فصل هفتمی ایران، گمانه‌زنی‌های رسانه‌ای نیز در این خصوص ادامه داشت. رویترز مدعی شد که ایران در مذاکرات استانبول درباره پیشنهاد تمدید بیش‌ماده قطعه‌نامه شورای امنیت سازمان ملل درباره برجام، تمایل چندانی از خود نشان نداده است؛ ادعایی که یک رسانه نوظهور به نام سینرژ۱ به احتمالاً نزدیک به وزارت امور خارجه است، آن را غیردقیق دانست.

از سوی دیگر، لارنس نورمن خبرنگار وال استریت ژورنال نیز در تویتر نوشت: «برداشت من از مذاکرات ایران و سه کشور اروپایی از دید یک دیپلمات اروپایی: امروز نه پیشرفت عمده‌ای در مذاکرات حاصل شد و نه شکست خاصی. گفت‌وگویی معنادار با ایران انجام شد، همراه با یک پیشنهاد مشخص از سوی سه کشور اروپایی/اتحادیه اروپا برای دنبال کردن مسیر دیپلماسی. سه کشور اروپایی آماده‌اند از مکانیسم بازگشت خودکار تحریم‌ها snapshot استفاده کنند، اما در صورتی که ایران گام‌هایی بردارد، به تمدید هم‌بازگردند. ایران این پیشنهاد را رد نکرد.

این بخش آخر مهم است. تا همین دیروز، دیپلمات‌های اروپایی احساس می‌کردند که ایران علاقه‌ای به هیچ‌گونه تمدیدی ندارد. اما امروز به نظر می‌رسد که این موضع تغییر کرده، نه، ایران آن را رد نکرد. این به‌نوعی نشان می‌دهد که گفت‌وگویی درباره محتوای احتمالی چنین تمدیدی در جریان است. بنابراین یک تغییر جزئی در موضع ایران دیده می‌شود. این نکته با حدس خودم هم همخوانی دارد که تصمیم درباره تمدید تا پایان ماه اوت (اگوست)، با وجود تمام پیچیدگی‌ها، در واقع ممکن است به یک احتمال واقعی تبدیل شود. این موضوع را دنبال کنید.»

این در حالی است که اسماعیل بقائی، سخنگوی وزارت امور خارجه روز گذشته در گفت‌وگویی با ایرنا، ضمن صحبت درباره ابعاد مختلف وضعیت پرونده هسته‌ای، درباره موضوع تمدید قطعه‌نامه ۲۲۳۱ نیز گفته بود: «اساساً وقتی اصل موضوع بازگرداندن تحریم‌ها فاقد هرگونه دلیل و وجهات قانونی و منطقی است و طرف‌های اروپایی به دلیل عملکردشان صلاحیت و مجوز چنین کاری ندارند، صحبت کردن از تمدید قطعه‌نامه ۲۲۳۱، رانیز به‌طور مضاعف بی‌معنا و بی‌مبنای داندیم و با آن مخالفیم.»

▼ **کمیته موازی؟**

دور از انتظار نبود که اقدامات دیپلماتیک دولت، با واکنش‌های تندجریان تندرو داخلی مواجه‌شود. با گذشت یک‌ماه از پایان جنگ، فعالیت‌های وزارت امور خارجه بار دیگر در معرض توجه و حمله قرار گرفته. در حال حاضر رسانه‌ها و شبهرسانه‌های تندرو از تعبیری مانند عقب‌نشینی دیپلماتیک یا دور زدن قانون مصوب مجلس (درباره تعلیق همکاری با آژانس) استفاده می‌کنند. آن‌ها حتی شیوه و ابزار دیپلماسی را نافی نمی‌کنند، بلکه اصل دیپلماسی را مورد هدف قرار می‌دهند. در لایه ظاهری وقایع، حملات رسانه‌ای به وزارت خارجه ساماندهی شده و با انتشار هر خبری، شدت می‌گیرد. مثلاً طی چند هفته آینده یک تیم فنی از آژانس به ایران می‌آید و حملات بر دور زدن قانون از سوی دولت متمرکز شده. درحالی که ایران از یک سو عضو آژانس و آن بی‌نی بوده و تعهداتی دارد و از سوی دیگر، در قانون تعلیق، به‌مجزو شورای‌عالی امنیت ملی اشاره شده است. را فائل گروسی اخیراً اعلام کرد که ایران به دنبال مذاکرات فنی است و بقیای نیز در مصاحبه اخیر خود با ایرنا گفت گفت‌وگوهای ایران و آژانس برای تنظیم شیوه‌نامه جدید همکاری با این نهاد است.

اما فعلاً تمرکزها بر حمله با کلیدواژه‌هایی مثل دیپلماسی منفعلانه است. در روند پشت پرده اما اطلاعی از کارشنکشی‌ها وجود ندارد. اخیراً مصاحبه‌ای از علی اکبر صالحی، رئیس بنیاد ایران‌شناسی و وزیر پیشین امور خارجه که سال‌ها درگیر موضوع هسته‌ای بود منتشر شده است که او از وجود یک کمیته خارج از ترکیب شعام برای تعیین تکلیف راهبردهای مذاکراتی خبر می‌دهد. این مصاحبه با اجرای محمدحسین رنجبران مشاور عراقچی و از سوی همین رسانه نوظهور انجام شده است.

به گفته صالحی، این کمیته از افراد مختلفی تشکیل شده و صرفاً یک بازوی مشورتی نیست؛ هر چند که شخص وزیر امور خارجه نیز در آن حضور دارد. صالحی در صحبت‌های خود به این موضوع اشاره می‌کند که در زمان حسین امیرعبداللهیان، وزیر فقید امور خارجه و پیگیری مذاکرات از سوی علی باقری معاون سیاسی وقت وزارت امور خارجه که توافق به دست آمد، این کمیته جلوی امضای آن را گرفت.

تیتریک HEADLINE ONE

صیانت ۲؟

انتقاد کارشناسان از لایحه قوه قضائیه درباره فعالیت رسانه‌ها و فضای مجازی

درست زمانی که مسعود پزشکیان آمادگی خود را برای گفت‌وگو با اپوزیسیون مطرح می‌کند و ستار هاشمی، وزیر ارتباطات از آلوده شدن شبکه کشور به دلیل استفاده از فیلترشکن‌های مجانی خبر داد، (که بسیاری آن را شروع رفع فیلترینگ تحلیل کردند) لایحه عجبیی از سوی دولت به مجلس ارسال می‌شود با عنوان «مقابله محتوای خلاف واقع در فضای مجازی». این در حالی است که محاکم بسیاری با قوانین موجود برگزار شده و احکامی صادر شده است. از سوی دیگر مردمی که منتظر تحقق وعده رئیس جمهور مبنی بر رفع فیلترینگ بودند با یک لایحه روبه‌رو شدند که به تشدید محدودیت‌ها دامن می‌زند. حال اما بسیاری از کارشناسان رسانه، حقوق‌دانان و متخصصانی همچون عمادالدین باقی تنها یک راه را پیش روی دولت می‌گذارند: «این لایحه هیچ کارکردی به جز ضربه زدن به امید و اعتماد مردم ندارد و به نظر من آبرومندانه‌ترین کار این است که دولت این لایحه را پس بگیرد و اعلام کند که اشتباه کرده است.» فعالان حوزه رسانه و حقوق دیجیتال نیز درباره این لایحه هشدار دادند که تصویب و اجرای این لایحه می‌تواند فضا را برای روزنامه‌نگاران تحقیقی، افشاگران فساد و حتی کاربران فعال در زمینه شفاف‌سازی و نقد عملکرد نهادهای عمومی، بیش از پیش محدود کند؛ روندی که به‌جای تقویت اعتماد عمومی، ممکن است به افزایش بی‌اعتمادی، خودسانسوری و کوچ کاربران به پلتفرم‌های غیررسمی منجر شود. درحالی که اصل شفافیت و دسترسی آزاد به اطلاعات یکی از ارکان اساسی حکمرانی پاسخ‌گوو حقوق شهروندی به‌شمار می‌رود اما دولت با ارسال لایحه‌ای به مجلس تحت بحث عنوان «مقابله با انتشار محتوای خلاف واقع در فضای مجازی»، رویکردی محدودکننده در قبال جریان آزاد اطلاعات در پیش گرفته است؛ لایحه‌ای که به‌باور بسیاری از کارشناسان و ناظران، نه‌تنها با روح قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات در تضاد است، بلکه می‌تواند فعالیت رسانه‌های مستقل، خبرنگاران افشاگر و حتی شهروندان عادی را نیز با خطر پیگرد و محدودیت مواجه سازد. از سوی دیگر این گمان می‌رود که با تصویب این لایحه، افشاگری‌ها زیرزمینی شده و به سوی انتشار در رسانه‌های خارج از قلمرو جمهوری اسلامی سوق پیدا کند. اما شنیده‌ها حاکی از آن است که «شورای اطلاع‌رسانی دولت» که بسیاری از فعالان رسانه و نام‌های آشنایی همچون الیاس حضرتی، محمد قوچانی، علی احمدنیا و محمد مهاجری در آن حضور دارند، از این لایحه بی‌اطلاع بودند. تنها حضری که در هیئت دولت حضور دارد شاید از تصویب این لایحه در دولت خبر داشته است. با وجود آنکه الیاس حضرتی به عنوان رئیس اطلاع‌رسانی دولت حق رای ندارد، اما مطمئناً و حتماً می‌توانسته درباره این موضوع با دولت صحبت کرده و کابینه را مجاب کند که این لایحه با مواضع دولت کنونی هیچ سنخیت و تناسبی ندارد و دولت را از تصویب لایحه‌ای منصرف کند که بر خی از کارشناسان از آن به‌عنوان فاجعه‌یادمی‌کنند.

▼ **محدود کردن انتقادات مشروع**

علی مجتهدزاده، وکیل دادگستری و حقوق‌دان درباره این لایحه به دیده‌بان ایران گفت: «این لایحه به دلیل تعریف مبهم «محتوای خلاف واقع»، مجازات‌های سنگین، و الزامات سکوهای نشر برای نظارت پیشینی نه‌فقط مغایر با اصل ۱۷۵ قانون اساسی بلکه مغایر با مجموع استانداردهای حقوقی و مبانی آزادی بیان است. حتی اگر این محدودیت‌ها تحت عنوان «عبایت موازین اسلامی و مصالح کشور» (مطابق اصل ۱۷۵ و اصل ۲۴) توجیه شوند، چون این لایحه به‌ویژه در نبود سازوکارهای شفاف برای راستی‌آزمایی مستقل و تضمین حقوق متهمان، خطر محدود کردن انتقادات مشروع و کاهش فضای گفت‌وگوی عمومی را دارد. مضافاً اینکه باید اشاره کنم همین الان و با مبانی حقوقی که به شدت این لایحه نیستند هم اوضاع آزادی بیان در جامعه ما با وضعیت مطلوب فاصله بسیاری دارد و تبدیل این لایحه به قانون و اجرای آن می‌تواند کار را به مراتب بدتر کند.» او افزود: «این لایحه قطعاً با محدودیت‌هایی که ایجاد می‌کند عامل افزایش مفاسد خواهد شد. فردی که یک موضوع را منتشر می‌کند طبق این لایحه پس از تکذیب باید آن را حذف کند. مثلاً در جریان آقای صدیقی که موضوع مطرح شد، تکذیب شد اما در مرحله بعدی که امضای صدیقی منتشر شد دیگر قابل تکذیب نبود. دقیقاً آیراد در اینگونه موارد است. البته بحث‌ها به مراتب بیشتر از این هم هستند، مثلاً ما با معضل طبقه‌بندی غیراصولی و سلیقه‌ای بسیاری از اسناد دولتی مواجه هستیم که کار شفافیت و مبارزه با فساد را سخت می‌کند. در چنین شرایطی حتی در نبود این قانون هم کار فسادستیزی ساده نیست چون دسترسی عمومی به اسناد بسیار پیچیده است. لذا تصویب این قانون کار را سخت‌تر هم می‌کند.»

عمادالدین باقی، نویسنده و پژوهشگر حوزه حقوق بشر نیز با اشاره به اینکه این قانون در جهت بی‌اعتبارتر کردن دولت و تمام حاکمیت است، معتقد است: «این لایحه نوعی یک بیانیه اعلام خفقان و اعلام انسداد است.» او به دیده‌بان ایران گفت: «در زمینه انتشار خبر، خلأ قانونی وجود ندارد. طوری در این قانون کار را سخت‌تر هم می‌کند.»

عمادالدین باقی، نویسنده و پژوهشگر حوزه حقوق بشر نیز با اشاره به اینکه این قانون در جهت بی‌اعتبارتر کردن دولت و تمام حاکمیت است، معتقد است: «این لایحه نوعی یک بیانیه اعلام خفقان و اعلام انسداد است.» او به دیده‌بان ایران گفت: «در زمینه انتشار خبر، خلأ قانونی وجود ندارد. طوری در

ادامه سر مقاله

یکی از موضوعاتی که در صفحات اجتماعی شماره امروز «هم‌میهن» به آن پرداخته‌ایم، گزارش مردمی و روانشناختی درباره زندگی در تعلیق و انتظار است. وضعیت تعلیق را نباید اجازه داد زیاد طول بکشد. عادت کردن به تعلیق خطرناک و زیان‌بار است. با مذاکره و جناج سرنوشته آن را تعیین می‌کند. قطعاً طرف مقابل هم سود و زیان این دوروش را سبک و سنگین می‌کند و یکی را بر می‌گزیند و ایران نقش مهمی در تغییر موازنه سود و زیان هرکدام از این دو راه را دارد. بنابراین، انتظار داریم که ایران و

تیتریک HEADLINE ONE

گزارش دو

این لایحه نوشته مقابله با انتشار محتوای خبری خلاف واقع در فضای مجازی که انگار تاکنون انتشار محتوای خبر واقع جایز بوده اما از تصویب این لایحه به بعد ممنوع می‌شود. در سال‌های گذشته شاید صدها پرونده قضایی در این زمینه بررسی شده و من در جریان ده‌ها پرونده بوده‌ام که اتهام افراد مطالبی بوده که در فضای مجازی انتشار داده‌اند و دادگاه‌ها این افراد را محکوم کرده‌اند اما معنی لایحه مذکور این است که در گذشته چنین قوانینی وجود نداشت، بنابراین تمام احکام صادره از سوی دادگاه‌ها اشتباه بوده و ده‌ها نفر به ناحق محکوم شده‌اند. چون به لحاظ اصل قانونی بودن جرم و مجازات و قاعده قبح عقاب بایلان، باید قانونی وجود داشته باشد که جرم‌انگاری کند آنگاه حکمی صادر شود. اگر معتقدند که افراد براساس قانون محاکمه‌شده‌اند پس با وجود قانون، چه نیازی به چنین لایحه‌ای وجود دارد.» او افزود: «تصویب این قانون به بستتر شدن فضا منجر می‌شود اما جلوی هیچ افشاگری را نمی‌گیرد و افشاگری‌هایی که تاکنون با اسم و رسم منتشر می‌شدند به شکل زیرزمینی منتشر می‌شوند. ایجاد این محدودیت‌ها به مراتب آثار تخریبی بیشتری دارد. چون افرادی که با اسم و هویت مشخص و در رسانه به افشاگری می‌پردازند می‌دانند که باید پاسخگو باشند. بنابراین اطلاعات اشتباه منتشر نمی‌شود و دقت‌های لازم و راستی‌آزمایی را خودشان انجام می‌دهند. اگر بعد از انتشار خبر یا گزارش اشکالی وجود داشته باشد (چون خبر وحی منزل نیست) قانون تکلیف را روشن کرده و طبق قانون مطبوعات در قبال آن گزارش اشتباه امکان ارسال تکذیبیه به اندازه دو برابر متن منتشرشده وجود دارد. بنابراین نتیجه این محدودیت زیرزمینی شدن افشاگری‌ها یا انتشار در رسانه‌های خارج از قلمرو جمهوری اسلامی است. اما اخبار در رسانه‌های خارج به شکل مخرب‌تر به دست مردم می‌رسد و کسی هم نمی‌تواند جلوی انتشار این اخبار را بگیرد.»

▼ **جوابیه دولت به ابهامات**

معاونت حقوقی ریاست جمهوری در پاسخ به ابهامات به صراحت اعلام کرده که «لایحه مقابله با محتوای خلاف واقع در فضای مجازی بنا به الزام مندرج در مصوبه سال ۱۳۹۹ شورای عالی فضای مجازی، توسط قوه قضائیه در مهرماه ۱۴۰۲ تهیه شده و به عنوان لایحه قضایی به دولت ارسال شده و پس از ارسال این لایحه به دولت بررسی لایحه در دولت از دی‌ماه ۱۴۰۲ آغاز شده است. لذا انتساب آن به شرایط جنگی و قانونگذاری احساسی صحیح نیست. «این معاونت از ایرادات فراوان در لایحه اولیه خبر داده و تأکید کرد: «از جمله در صدد بیان این دیدگاه بود که قانون مجازات فعلی رویکرد پسینی دارد و نه پیشینی. لذا درصدد ایجاد نهادهی جهت نظارت پیشینی بود. در این راستا سامانه صحت‌سنجی جهت راستی‌آزمایی اخبار و اطلاعات قبل از انتشار در فضای مجازی را پیش‌بینی نموده بود. وضع اولیه دولت (معاونت حقوقی) به طور خلاصه به این صورت بود: (۱) با توجه به قوانین کیفری فعلی این لایحه ضرورت ندارد، (۲) اگر در قوانین فعلی ایراد یا کاستی وجود دارد نهایت با یک ماده اصلاحی می‌توان موارد راجع به نشر اکاذیب در فضای مجازی را اصلاح کرد، (۳) رویکرد وفادار اولیه لایحه شدیداً با حقوق و آزادی‌های اساسی از جمله آزادی بیان و اطلاعات مغایرت دارد، (۴) این لایحه قضایی نیست و بخش قابل توجهی از آن برای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سایر دستگاه‌های اجرایی تعیین تکلیف می‌کند، (۵) از نظر تجربیات قانونگذاری و مقابله با اخبار جعلی یا خلاف واقع، هیچ کشوری تاکنون چنین رویکردی نداشته است. (۶) مفاد لایحه عملاً قابل اجرا نیست و صرفاً لایحه‌ای است که برای کشور هزینه‌های مادی و معنوی متعدد ایجاد خواهد کرد.» معاونت حقوقی ریاست‌جمهوری نوشت: «التهابه با عنایت به مفاد نظریه تفسیری سال ۱۳۷۹ شورای محترم نگهبان درباره لوایح قضایی و همچنین با عنایت به تبصره الحاقی به ماده ۳ قانون وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه مصوب ۱۳۹۲ مجلس شورای اسلامی که مهلت سسه‌ماهه‌ای را برای دولت با یکبار قابلیت تمدید جهت بررسی لوایح قضایی معین کرده است، پس از آن موعد، امکان طرح مستقیم لایحه توسط قوه قضائیه در مجلس وجود دارد و همچنین با عنایت به الزام مندرج در مصوبه سال ۱۳۹۹ شورای عالی فضای مجازی مبنی بر ارایه لایحه در خصوص محتوای خلاف واقع در فضای مجازی، کمیته‌ای تخصصی در دولت با حضور نمایندگان قوه قضائیه برای این منظور تشکیل شد. در جلسات این کمیته، این اصلاحات صورت گرفت: (۱) حجم لایحه از ۴۰ ماده و ۳۹ تبصره (حدود ۷۹ حکم) به حدود ۲۰ ماده کاهش یافت و بخش اعظم آن حذف شد، (۲) رویکرد لایحه از نظام صدور مجوز برای درگاه‌های نشر به ثبت اصلاح شد، (۳) تکلیف سکوها، درگاه‌ها و وبپژه کاربران نسبت به راستی‌آزمایی مطالب پیش از انتشار یا به اشتراک‌گذاری آنها حذف شد، (۴) ایجاد سامانه دولتی راستی‌آزمایی حذف شد و نظارت از پیشینی به پسینی تغییر یافت، (۵) بخش قابل‌توجهی از جرایم پیش‌بینی‌شده در لایحه، حذف شدند و نهایتاً با مسؤولیت مدنی جایگزین شدند. (۶) مجازات‌های بسیار شدید تا حد ممکن تعدیل شدند. ۷- صرفاً درگاه‌های نشر با نصاب عضویت بالا (یک هزارم جمعیت کل کشور) مشمول شدند و الباقی خارج شدند. در نهایت متن کنونی لایحه با تعدیل و اصلاحات که برخی از موارد مهم آن در بالا اشاره شد جمع‌بندی و در دولت تصویب شد. »

آقای وزیر خارجه با ایده‌های روشن و عملی مذاکرات را آغاز و به سرانجام رساندند. باید خلاقیت و شجاعت نشان داد و با باز کردن پنجره‌هایی جدید، راه را برای رسیدن به نتیجه مطلوب مردم باز کرد. یکی از مواردی که کارشناسان حوزه سیاست خارجی تأکیده می‌کنند و درست هم هست؛ این است که محدود کردن مذاکرات به موضوع هسته‌ای سیاست درستی نیست. باید مجموعه‌ای از موضوعات اختلافی را در دستور کار گفت‌وگوها قرار داد.